

La peceto el la libreto de Tahar Ben Jelloun „PAĈJO, KIO ESTAS RASISMO?“

Interparolo de patro al lia dekjara filino

„Kiu estas eksterlandano?“

„En tiu vorto eksterlando vi aŭdas „ekster“, kiu signifas ekstera al, fremda al. Gx

Ĝi montras tiun, kiu ne estas de la familio, ne apartenas al la klano aŭ tribo; iun kiu venas el alia lando, ĉu proksima, ĉu malproksima, eĉ foje el alia urbo aŭ alia vilaĝo. Tial, oni ankaŭ diras „alilandano“, „aliulo“, „fremdulo“. Ekzistas nomo por tiu malsaneca malamo al la alilanduloj: ksenofobio.“

„Kiam mi iras al mia kamaradino al Normandion, ĉu tiam mi estas fremdulino?“

„Por la tieaj loĝantoj, jes, senkonteste, ĉar vi venas de alia loko, Parizo, kaj plie vi estas marokdevena. Ĉu vi memoras kiam ni vojaĝis al Senegalio? Nu, ni estis eksterlandanoj por la senegaloj.“

„Sed la senegaloj ne timis min kaj reciproke!“

„Jes, ĉar via panjo kaj mi mem klarigis al vi, ke vi ne devas timi aliulojn, riĉajn aŭ malriĉajn, grandajn aŭ malgrandajn, blankajn aŭ nigrajn...“

„Oni ne naskiĝas rasista, oni iĝas tia. Edukado estas bona aŭ malbona. Ĉio dependas de tiu, kiu edukas, ĉu en lernejo, ĉu en la hejmo.“

„Nu, besto, kiu ricevas neniun edukadon, estas pli bona ol homo!“

„Ni diru, ke besto ne havas antaŭstarigitajn sentojn. La homo male, homo havas kion oni nomas antaŭjuĝoj. Li juĝas la aliajn antaŭ ol koni ilin. Li kredas antaŭscii kiaj ili estas kaj kiom ili valoras. Ofte li eraras. Tial li timas. Kaj por venki sian timon, foje, la homo ekmilitas. Sed, kiam mi diras ke li timas, ne kredu ke li tremas; male, lia timo kaŭzas lian agresemon, li sentas sin minacata kaj tial li atakas. Rasisto estas agresema.“

„Mi komprenas. Rasisto timas sen kialo.“

„Li timas la eksterlandanon, tiun kiun li ne konas, ĉefe kiam tiu ĉi eksterlandano estas pli malriĉa ol li. Li pli malfidas afrikan laboriston ol usonan miliardulon. Pli bona ekzemplo: kiam emiro el Arabio venas al Lazur-Bordo pasigi feriojn, li estas plenbrake akceptata, ĉar tiam oni akceptas ne la arabon, sed riĉulon kiu elspezas sian monon.“

El la franca al Esperanto tradukis Armela LeQuint kaj Ĵak Le Puil.

Ero el la libro „Kromozomoj“ de Lorjak

Bernard Dubosk ne tre varme akceptis perspektivon iri ĉe la biologoj veki scivolojn. Sed ĉar tia iniciato jam estis plurfoje elvokita – ankaŭ ĉar evidente ĝi turmentus lian edzinon ĝis sia efektivigo – reankaŭ ĉar li sufiĉe konis ŝin por scii, ke ŝi ne ignoros ĝin antaŭ ĝia plenumo kaj senlace relevos la demandon, li mem aludis ĝin je sekvanta tago:

„Mirela! Ĉu vi ideas pri laboratorio, kiu povus kontentigi vin, realigi vian iniciaton?“

„Tute ne. Supozeble ĝi devus esti alte specialigita. Ni vidu en la adreslibro de la telefono...“

La nura konsulto de tiu jarlibro nenion povis alporti pozitivan. Nek pluraj telefonvokoj, ĉar la vokitoj rezignis pro nekompetento. Sed ĉiuj kondukis al tiu konsilo, ke la „paciento“ komence vizitu sian kuraciston, tial ke laboratoriajn esplorojn oni ne entreprenus sen ties preskribo. Konsilo, kiun Mirela logike subtenis:

„Evidente! Tiom pli, ke ni nenion komprenus el la rezultoj sen klarigaj komentoj.“

Sekve de tio, Bernard rendenvuis kun sia kuracisto, Dr. Menoret, al kiu li sukcesis prezenti sian demandon sen malkaŝo de la familia sekreto. Li eĉ kapablis ludi subtilan komedion de medicina scivolemo:

„Kara doktoro, vi certe miros pro la motivo de mia vizito. Eble vi mokos min. Aŭ opinios, ke mi perdigos vian tempon. Sed mi konfesas, ke sub la lavango de sciencaj komunikoj, kiujn distribuas la gazetoj, ankaŭ fronte al la konstanta progreso de la homaj scioj, kiujn ili spegulas, mi sentas min ĝisrande plena de meminstruaj demandoj.“

Li haltis por kontroli el ties vizaĝo, ĉu tiuj antaŭparoloj ne blokos la servemon de la doktoro, kiu havas pli urĝajn okupojn ol komplezi la sciencajn alsopirojn de vizitantoj. Tamen, ĉar la okuloj de la kuracisto esprimis pli da surprizo ol da malfavoro, li kuraĝis daŭrigi:

„Jes. Kiel preskaŭ ĉioma homaro, min turmentas demandoj: Kio estas mi? – De kie mi venas? – Kien mi iras? – Pli flanke: kia povas esti la fonto de miaj profundaj inklinoj?“

Bernard hezitetis. Kaj:

„Mi aŭdis en radio prelegon pri kromozomoj. De tiam mi perpleksas, ĉu tie ne kuŝas la respondo al miaj demandoj?“

Abrupte frontita, la doktoro eligis tuseton:

„Vi iom embarasas min. Pri la kromozomoj miaj umoj ne tre fortas. Mi ne multe scias pri tiu temo; miaj scioj ne estas pli vastaj ol viaj. Ja miaj cxiutagaj taskoj centfoje pli ofte konsistas el la detekto de pulmaj rasloj kaj miaj observoj el la efiko-komparo de siropoj kontraŭ la tuso, ol el studoj pri nukleoproteinoj. Mi ne estas biologo.“

Li denove silentis. Medite ekzamenis sian klienton, antaŭ ol sugesti:

„Se vi nepre deziras pliprofundi la demandon, jen kion mi proponas al vi. Mi faros al vi sangoprenon kaj tiun specimenon sendos al specialistoj por analizo. Ni kune studos iliajn konkludojn.“

Tiu propono plene respondis al la neesprimita espero de Bernard Dubosk. En formo de muta konsento li demetis sian jakon, relevis manikon kaj prezentis sian nudan antaŭbrakon al la nadlo de la malinjektilo.

La libro estas tradukita al ĉeĥa
vi povas ĝin legi sur loka paĝaro.

Ero el la libro „Verda koro“ de Julio Baghy

Postparolo de la verkinto

Post la tralego de la romaneto certe troviĝas inter la legantoj, kiuj havas impreson: la historio ne estas tute fantazia. Ili pravas. Mi superpaperigis memoraĵojn, kiuj restis vivaj en mia animo. La verkista fantazio malmulte laboris.

Vere, la romanfiguroj ekzistis kaj multaj el ili ankoraŭ vivas. Kelkaj plenumas la solenan promeson, faritan en la „Esperanta Kafejo“, kelkaj aktive ne povas partopreni en la kultura batalo pro diversaj kaŭzoj, sed ĉiuj restis fidelaj al la „ideo“. Mi konservis multajn verajn nomojn. Nur ĉe tiuj fuguroj mi uzis pseudonimojn, ĉe kiuj la konsideroj pri cirkostancoj konsilis tion al mi aŭ pri kies fremdlingva nomo mi ne povis bone rememori.

Preskaŭ du jardekoj pasis. Kuratov kaj la bona Bogatireva forlasis nian mondon, ankaŭ pro kapitano Oba la japanaj samideanoj jam havis funebron. Marja Bulski eble nun vivas en *Mukden* kaj laboras por siaj orfaj gefratoj. Pavel Budinka vigle laboras, Janis Lekko, se miaj informoj ne mensogas, estas profesoro en iu alta lernejo en Ruslando. Vonago revenis al sia patronlando: al Polujo. Mihalik estas landa prezidanto de la Hungara Esperanta Federacio. Ŝaroŝi komponis ankoraŭ multe da melodioj, Zinner loĝas en Vieno... kaj por Sunfloro vi forviŝu la bedaŭron! Ŝi vivas kun sia Koluŝ kaj ŝi estas mildkora patrineto de tri tre ĉarmaj ekzotike belaj infanoj. Mi renkontis ilin en... Ne, tio estas *ilia* sekreto. Koluŝ estis pli kuraĝa ol Nadai, kiu same vivas ie, iel.

Kaj nun ankoraŭ kelkajn vortojn pri tiu ĉi modesta libreto mem. Mi konfesas, ke mi verkis ĝin nur por plenumi deziron ofte ripetatan kaj direktatan al mi. Literaturajn pretendojn mi ne havas por ĝi. Tamen mi havas peton al la kritiko la unuan fojon mia vivo: konsideru la malfacilaĝojn, kiujn verkisto havas, kiam li devas lukti konstante pro manko de la vortoj kaj ĉiumomente pripensi, ke tiun aŭ alian gramatikan regulon la leganto ankoraŭ ne lernis.

Mi deziras doni ne „majstran verkon“, sed **simplan legolibron** kun grandigita stilo al niaj novaj samideanoj, pri kies lingva nivelo ni, verkistoj,

ĉiam forgesas en la momento de la inspiro kaj lingvokreado. Mi deziras enmanigi tian verketon al la novaj adeptoj, kiu libro entenu iom el tiu neestingebla fajro, kiu donas koran varmon al mi kaj al la multaj dekmiloj en la mondo, kie hodiaŭ regas ĥaoso kaj en kiu la minaca ombro de nova milito, pli terura kaj pli eksterma ol antaŭa, malheligas la revoteksan optimismon de la homoj. Mi volis prezenti simplavorte al ili konsolan realecon de la pasinto... kaj fine mi volis prepari la **duan** ŝtupon por tiuj, kiuj iam lernis en la *Ĉe*-metodaj kursoj legante „*Nik Nek kaj Kat Jen*“, mian porkursan gajan rakonteton el la „*Konversacia Literaturo*“. Ĉu la dua ŝtupo plaĉos al ili, mi ne scias, sed mi klopodis fari ĝin taŭga, fortika por doni al ili faciligan eblecon progresi plu en la lingva evoluo.

Mi deziras al vi, kiuj honoris tiun ĉi verketon per atenta tralego, ke la varmo de la verdstela koro de Iĉio Pang veku en vi komprenon kaj kuraĝan laboremon pri kaj por tiuj faktoj, kiuj hodiaŭ montras la vivantecon de nia lingvo. Konsideru vi, novaj gesamideanoj, ke hodiaŭ nia lingvo havas organizitajn neŭtralan kaj laboristan movadojn, viglaj naciaj societoj klopodas utiligi la lingvon en ĉiu medio de la homa socio, ni havas centran organizon, internacian instituton por la instruado, konstante riĉigantan literaturon, fakajn organizaĵojn kaj el tio ĉerpu la fortan kredon, ke Esperanto estas *neelŝirebla* plu el la vivo, ĉar la Vivo mem postulas por si la latinon de la modernaj tempoj: *nian belan lingvon*.

La libron en ĉeĥa traduko vi povas legi sur lokaj paĝaroj.

Ero el la libro: „Kredu min, sinjorino!“ de Cezaro Rossetti

Iun dimanĉmatenon mi renkontis Benjon laŭ antaŭaranĝo, por viziti Petticoat Lane, la faman Londonan bazon. Estis bela, varma mateno. Ni atingis Petticoat Lane proksime de la deka. La bazarostis tiom plena de homoj, ke ni devis puŝiĝi inter ili kaj zorgi por ne perdi unu la alian. Ĉiu strato estis kontinue borderita ambaŭflanke per standoj, kaj ankaŭ la stratbutikoj estis malfermaj. La bazaristoj hurlis pri siaj varoj, kaj la butikistoj staris ĉe la sojlo, provante per ĉiu rimedo enirigi klientojn. Preskaŭ ĉiu speco de varo estis aĉetebla, „de pinglo ĝis ankro“, kiel diras la angla esprimo.

Ni kuniris malrapide, aŭskultante la bazaristojn deklami. Inter ili mi rekonis kelkajn bazarulojn, kaj kelkfoje mi agis kiel „sprono“ por ili. „Sprono“ estas proksimuma traduko de bazarula vorto, kiu signifas iun, kiu per ekzemplo instigas la klientojn aĉeti. Necesas nur, ĉe la fino de bazarula parolo, kiam li diras prezon, ke mi tuj aĉetu. Tio komencigas la aĉetadon. Poste mi redonas kaŝe la aĉetaĵon kaj ricevas monon.

Ĉe la vojrandoj staris viro, kiu vendis faskojn da mento. Dum mi preterpasis, li ŝovis la faskon al mi, kriante: „Mento po du penoj por fasko,

mento po du pencoj por fasko!“, rirpete. Ĝuste tiam, terno neatendite skuis Benjon, kaj ŝi ternis rekte sur la etenditan faskon. La mentvendanto ne paŭzis nek movis eĉ palpebron, sed daŭrigis: „Mento po unu penco por fasko, unu penco por fasko...“

Ni puŝiris laŭ la stratoj. Benjo interesiĝis pri virinaj vestaĵoj kaj faris du-tri aĉetojn. Inter ili estis paro da silkaj ŝtrumpoj, kiuj estis malaltprezaj. La bazaristo montris ilin al ŝi, turnante ilin en mano, por ke ŝi bone vidu ilin. Ŝi poste rimarkis, ke la fortikigita kotona rando ĉe la supro de unu etendiĝas preskaŭ ĝis la genuo.

Ankoraŭ ŝi ne scias, kiel ili estis manipolitaj, ke ŝi ne vidis la okulfrapan difekton.

Subite Benjo diris: „Kion vendas tiu hindo?“ Mi rigardis. Li ne estis hindo. Tio estis videbla. Li estis ŝminkita. Ni alproksimiĝis. La „hindo“ portis pseudo-orientan vestaĵon, sidis sur tapiŝo kun la kruroj krucitaj kaj diris monotone per kvazaŭ-fremda fuŝparolo: „Bonŝanca nigra fabo, faras bonŝance, multe bonŝance, nur po tri pencoj.“ Li tenis la rigardon teren kaj apud li estis cizelita latuna pleto plena de nigraj faboj. Li vendis unu-du tiam kaj tiam, precipe al virinoj. Dum mi rigardis, mi trovis ion konatan ĉe li, kaj mi rekonis lin. Estis Bert, la „specimenisto“, kiun mi renkontis en Edinburga foiro. Post momento li leviĝis kaj aĉetis tason da teo ĉe apuda stando. Mi alproksimiĝis: „*Kaisa hai, sahib*, granda ŝanĝo post la specimenvendo!“

„Jock!“ li diris. „Kiel vi fartas? Kio logis vin al ĉi tiu ĝangalo?“

„Ĉio iras glate ĉe mi. Kiel ĉe vi?“

„Ho, kiel kutime, enspezo kaj elspezo.“

„Ĉu tio estas via nova entrepreno?“

„Ne, mi laboras ĉe foiro dum semajno, kaj se la vetero estas afabla dimanĉe matene, mi venas ĉi tien.“

„Ĉu vi multe enspezas per faboj?“

„Ne multe, sed la kosto de la faboj kaj iom da tinkturo ne estas multo.“

„Mi certe ne estus kredinta, ke oni aĉetus fabojn unuope, kaj je tia skandala prezo!“

„Ho, la publiko aĉetas iom ajn. Ju pli trompa la varo, des pli oni aĉetas. Tamen estas io, kio igas la fabojn karaj.“

„Kio?“ mi demandis.

„Mia *pluso*,“ li respondis. „Kiam mi komencis, mi provis fari paroladon pri la faboj, sed eltrovis ke la publiko ne kredas min. Ĝi estis bona ‘fabelo’: pri la deveno de la misteraj nigraj faboj kaj citoj pri la granda bonŝanco, kiun ili venigas, sed – nenio: do mi decidis provi diri nenion, krom fuŝdiri kio ili estas. Kaj la homoj aĉetas. Eble ili iom hontis, kiam ili estis inter amaso, kiun mia parolado kolektis. Ĉu aŭ ĉu ne, - ili aĉetas unuope.“

„Vi havas pli da kuraĝo ol mi. Mi ne kuraĝus tion fari, precipe se mi havus helbluajn okulojn.“

Benjo kaj mi plu promenadis. Ni vidis iun, kiu estis laŭte deklamata. Sur sia vendobenko li havis kapon de moruo, kaj sur ĝi estis grandeta pilolo diskoforma.

„Gesinjoroj,“ li deklamis, „rigardu la muŝojn! Ili estas ĉie sur la stando, sed neniŭ – eĉ ne unu sola – alproksimiĝas la fiŝkapon. Jen unu pundo! Tion mi volonte donos al iu ajn, kiu unua vidos muŝon resti sur la fiŝo. Gesinjoroj, tiu pilolo ŝirmos vian manĝaĵon kontraŭ muŝoj kaj ĉiuspecaj insektoj. Nur metu unu en vian kuirejon aŭ manĝoŝrankon kaj vi forigos la danĝeron kuin portas muŝoj. Muŝoj infektas... .. ktp.“

Ni formoviĝis. Neniŭ antaŭe mi vidis tiun pilolon, sed mi aŭdis pri ĝi. Laŭdire oni simple fandas kandelajn kaj muldas la fandaĵon je pecoj de iu ajn formo. Kelkfoje oni koloras la fandaĵon per blua aŭ ruĝa inko. La muŝoj ne proksimiĝas al la fiŝo, sur kiu estas la pilolo, ĉar la fiŝo estas antaŭe trempita en petrolon.

Peceto el la libro „ILI VIVIS SUR LA TERO – ok jaroj da migrado ĉirkaŭ nia planedo“ de geedzoj Maryvonne kaj Bruno Robineau

En Subotica, Jugoslavio, eta kaj maljuna blankbarba sinjoro akceptas nin en stranga domo-muzeo. Nia gastiganto aspektas kiel honorinda profesoro emerita. Kaj tamen, Tibor Sekelj, 75-jara etnologo, vojaĝanto, verkisto-ĵurnalisto, delegito ĉe Unesko kaj esperanto-parolanto, pasigis preskaŭ kvindek jarojn de sia vivo trairante la mondon. Li renkontis kanibalajn tribojn, apenaŭ eskapis la kaptranĉistoj en Borneo, fariĝis jogano kaj kvietigisto de serpentoj en Hindio, frandis ter-vermojn kun la indiĝenoj de Nov-Gineo, kaj tiel plu kaj tiel plu... Li verkis tridekon da librojn pri sia aventurplena vivo, tradukitaj en plurajn lingvojn, inter kiuj japanan. Solida poligloto, li lernis ne malpli ol dudek kvin lingvojn dum sia vivo. Li nun flue parolas naŭ el ili kaj estas i.a. membro de la Akademio de Esperanto.

Lia domo estas vera muzeo de memoraĵoj pri liaj aventuroj. Ni dormis en ĉambro, kie maskoj de la kvar anguloj de la mondo rigardis nin de ĉiuj muroj per strangaj grimasoj.

„Nun kiam mi estas maljuna mi povas de pli fore taksi mian vivon kaj fari sintezon. Mi konstatas, ke fakte tra miaj aventuroj mi provis pli bone koni la homojn, kompreni ilin super eventualaj malsimilaĵoj, kaj atingi interamikiĝon. Kompreneble, la kap-tranĉistoj provis mortigi min, sed tio ne pravas, ke ili estas malbonaj: simple ili obeis iaĵn praajn leĝojn, kaj tio neniel malgrandigas mian amikecon al ili. Neniŭ mi ekiris kiel konkeranto, sed ja kiel amiko vizitis la montojn, la dezertojn, la kanibalajn tribojn, la diversajn popolojn. Se ili ne akceptis min, tio signifas, ke ili ankoraŭ ne pretis: mi devis atendi ĝis ili malfermiĝos... Kaj mi precipe lernis, ke la eksteraĵo neniel gravas; gravas la

homa animo, sub la militaj farboj, malantaŭ la kutimoj kaj la moroj, kiom ajn fremdaj unuavide por eŭropano.“

Tibor Sekelj plu agemas malgraŭ sia granda aĝo. En 1985, dum la ĝenerala Sesio de Unesko en Sofio, li sukcesis adoptigi tre pozitivan oficialan deklaron por Esperanto. Krom siaj agadoj en la esperanto-movado, li ofte ricevas invitojn por prelegoj, kies centra temo estas la amikeco inter la popoloj. Vere tre simpatia kaj stimula halto por vojaĝantoj! Ne necesas diri, ke Tibor Sekelj forte kuraĝigis nin por nia entrepreno.

Post petvetura trapaso de Jugoslavio sub la neĝo, jen ni ree en Ateno por aviadile iri al Hindio, al Azio, al alia mondo, kiun ni antaŭ longe deziris koni.

La unuan de januaro, ni simple bondeziris: 1987 estu tiel riĉa kaj feliĉa kiel 1986.

Ateno, januaro 1987.

De serio „Unu tero, multaj kulturoj - Sur kamparoj de l'mondo (4)“ de Maryvonne kaj Bruno Robineau publikigita en MONATO 2001.

Suka kollu: la espero estas miljara

Je la sojlo de la 21-jarcento la kamparanoj en bolivia altebenaĵo ree praktikas forgesitan miljaran teknikon. Neregistaraj organizaĵoj kaj internaciaj agentejoj estas ne malmultaj en Bolivio. Iliaj agronomiaj inĝenieroj, kiuj tre bonintence alvenas kun, en siaj pakaĵoj, plibonigitaj semoj kaj sterkoj, ofte senkuraĝigite foriras: ne, nenio farebla ĉi tie, tro malmilda estas klimato, tro malriĉa estas la tero. Kaj tamen ne ĉiam tiel estis!

Tivanaku verŝajne belege aspektis kun siaj majestaj piramidoj, siaj temploj, siaj skulptitaj bareliefoj orkovritaj. La ĉefurbo situis ĉe la koro de imperio etendiĝanta de la nordo de Ĉilio ĝis la spronoj de la amazoniaj arbaroj de Peruo en la 11-a jarcento de nia erao. Poste alvenis inkaaj invadantoj kaj hispanaj konkeristoj; forgesiĝis Tivanaku kaj ĝia monumenta ĉefurbo.

Ekkono de arkeologoj

Laŭ Allan Kolata, usona arkeologo kaj bolivia kolego Osvaldo Rivera, ambaŭ edukitaj ankaŭ kiel agronomoj proklamas, ke la urbo Tivanaku ĉe sia apogeo verŝajne nombris 120.000 loĝantojn kaj la loka agrikulturo produktis kromaĵojn, kiuj ebligis teritorian kaj kulturan ekspansion de la imperio. Sed kiel urbo kapablas nutri sian loĝantaron en tiu dezerta pampo, submetata al ĉiuj severaj veterkondiĉoj, kie la kultivaĵoj frostiĝas mezsomere aŭ estas inundataj de la salhavaj akvoj de la lago? Nuntempe la pampo de Koani eĉ ne kapablas nutri la 7.000 loĝantojn, kiuj en La Paz iom post iom densigas la fluon de senlaboruloj.

Robert Cruz verŝajne ne troviĝos inter ili, ĉar li ree esperas pri agrokulturo de post tiu tago, en 1987, kiam li renkontis Allan Kolata kaj Osvaldo Rivera, kliniĝantaj sur liaj kampoj. Ambaŭ nekonatoj rakontis al li strangaĵojn: ke lia tero, nun uzata nur por nutri liajn lĵamojn, verŝajne estis tre fekunda; ke la

strangaj termontoj, kiujn li ĉiam konis, kaj kiuj donis al la pejzaĝo la aspekton de giganta onda lado, estis la postrestaĵoj de sistemo de platformoj apartigitaj de kanaloj; kaj ke li povus revivigi ĉion ĉi kaj ree produkti ĉi tie terpomojn. Tiam temis nur pri hipotezo; necesis ĝin kontroli.

Roberto Cruz konvinkigis provi la eksperimenton kaj prisemis unu el tiuj platformoj ĉirkaŭataj de kanaloj, kiuj estis rearanĝitaj – unu *suka kollu*, ajmara termino, kies signifo estas „plialtigita kampo“. Tamen, iun februaran nokton (do dum sudhemisfera somero), okazis tio, kion li tiom timis: severa frostoj. Matene la kamparanoj konstatis, ke difektigis 90 % de ilia rikolto de terpomoj. Kiam siavice Roberto malsupreniris en sian *suka kollu* por konstati la damaĝojn, li tre miris, vidante, ke blanka nebuleto kovras lian kampon, „kvazaŭ kovrilo sternaĝanta je 90 cm super la grundo“. Ankoraŭ pli granda estis lia surprizo, kiam li konstatis, ke liaj plantoj multe malpli suferis ol en la apudaj kampoj. Kelkajn monatojn poste li engarbejigis rekordan rikolton. Tio estis unua rearanĝita *suka kollu*; nuntempe ili ampleksas 128 hektarojn en 53 vilaĝoj.

Retrovi scion

En tiu „kovrilo“ de nebulo, kiu tiel efike protektis la rikolton de Roberto, kuŝas la genio de la *suka kollu*. Ĉar la altebenaĵo havas sunplenajn tagojn, la akvo de la kanaloj varmiĝas; kiam ĝi vaporiĝas, la miksiĝo de la vaporo kun nokta malvarma aero formas tiun nebulan kovrilon, kiu ŝirmas la plantojn kontraŭ frostoj.

La agronomo Juan Ramirez ĉeestis, kiam okazis unua rikolto en la *suka kollu* de Roberto Cruz. Pri tio li memoras, kvazaŭ estus okazinte hieraŭ: „Skandale altaj estis la rendimentoj. Estis proksimume po 23 tuberoj por ĉiu plantaĵo, dum ĉi tie oni ĝenerale ricevas nur po kvin aŭ ses. Konvinkitaj kamparanoj kisis la terpomojn. Por ili tiu rikolto signifis pluvivi.“ Efektive la kamparanoj neniam vidis tion: rendimentojn de 20 t/ha, preskaŭ dekoblo de tio, kion ili kutime ricevas! Kaj poste konfirmigis la rezultojn. Tiuj *suka kollu* ankaŭ produktas bonajn rezultojn por aveno, hordeo, cepoj kaj faboj.

Fido al praavoj

Osvaldo Rivera kaj Allan Kolata tre ĝojas pro tio, ke ilia laboro de arkeologoj donis esperon al multaj kamparanoj, rehavinte al ili la teknologion de iliaj praavoj.

„De jarcentoj ni bolivianoj opinias, ke tio, kio venas de eksterlando, estas pli bona, kaj ĉiam de eksterlando oni serĉas solvon al niaj problemoj. Tio naskis ian mensan dependecon. Ĉi tie ni povas redoni al la kamparanoj fidon al siaj praavoj, al si mem, por ke retrovu sian propran valoron. Jen la fundamenta bazo de la evoluado“, konkludas Osvaldo Rivera.

En tiuj *suka kollu* la andaj kamparanoj ĉefe vidas plian pruvon de sia kutimiro: „Necesas antaŭen iri, rigardante la pasintecon.“

Pri siaj spertoj dum okjara vojaĝo tra la mondo la aŭtoroj terkulturistoj - detale raportas en sia libro *Ili vivis sur la tero* mendebla ĉe FEL. La libro estis tradukita al ĉeĥa lingvo, eldonita de Volvox Globator.

Tri eroj el la lernolibro „Vojaĝo en Esperanto-Lando“ de Boris Kolker (temas pri unika rekomendinda lernolibro)

Kiel mi fariĝis esperantisto

Mi tute ne volis esti esperantisto. Mi malŝatis la ideon de artefarita lingvo. Mi argumentadis kontraŭ ĝi, diskutante kun mia amiko kaj kolego, fervora esperantisto.

Li volis konvinki min pri alta kvalito de Esperanto kaj pri neceso de neŭtrala lingvo internacia. Sed laŭ mi Esperanto estas nur surrogato kaj nekapabla esprimi delikatajn sentojn – kaj ĝi ne taŭgas kiel lingvo de scienco, diplomatio kaj poezio. Tiel mi argumentis energie kaj brave kontraŭ mia amiko kaj klopodis ridindigi la objekton de lia granda amo.

Li brave defendis sian aferon, sed mi, nekonate la faktojn, evidente „sciis“ pli bone ol li.

Jam longe mi miris pro tio, ke li – prudenta homo kaj inteligentulo – deziras okupi sin pri tiom naiva ideo kaj perdi sian valoran tempon por tia stultaĵo.

Tion mi diris al li, diskutante, kaj mi konsilis al li forĵeti sian absurdan ideon de artefarita lingvo: „Tia lingvo ja ne vivas; ĝi ne havas jarmilan evoluon kiel naciaj lingvoj. Al ĝi mankas la forto kaj la suko de vivo... kaj ne kredigu min, ke dek ses reguloj povas krei lingvon plene kapablan esprimi ĉion, kion pensas la homa cerbo...“

„Vi parolas pri io, pri kio vi scias nenion. Vi pensas, ke Esperanto estas tia, kia vi diras. Vi diskutas pri afero, pri kiu vi scias nepre nenion. Oni povas diskuti nur pri temoj *konataj*. Tial mi petas vin kunpreni ĉi tiun lernolibron kaj ĉi tiun broŝuron pri Esperanto. Tralegu ambaŭ. Post tio revenu. Tiam ni havos bazon por diskutado.“

Tiel parolis al mi mia amiko antaŭ multaj, multaj jaroj. Tuj la vortoj ŝokis min, ĉar verdire, li pravis, dirante, ke oni povas diskuti nur tion, pri kio oni scias almenaŭ ion. Tro ofte oni emas esprimi sian „pretan“ opinion, kvankam oni ankoraŭ ne havas eblon por studi kaj pripensi la temon.

Tiuj vortoj antaŭ multaj, multaj jaroj fariĝis mia sorto, ĉar mi akceptis inviton je vortduelo kaj prunteprenon de la proponitaj libretoj.

Hejme mi eksidis por fervore kaj energie studi la materialon. Mi prenis krajonon en la manon por noti multajn punktojn de kritiko kaj kondamno. Mi volis prepari min por vigla diskuto kaj komplete konvinki lin, ke ne li, sed mi pravas.

Sed... mia kraiono nenion notis, nenion kondamnis. Ju pli mi legis, des pli kaptis min la strukturo de la lingvo kaj la genia konstruo de la gramatiko.

Mirigis min la sistemo de vortfarado, la simplaj tempoformoj de la verbo, la praktika solvo de la akuzativo, la korelativa sistemo ktp.

Unu horo pasis post la alia. Komence mi nur observis, sed poste mi ankaŭ lernis, studis, klopodis memori. Ne daŭris longe, ĝis mi komencis entuziasmiĝi pro la lingvo mem... kaj poste ankaŭ pro la interna ideo. Saŭlo fariĝis Paŭlo, malamiko fariĝis amiko.

Pasis unu semajno, eble kelkaj tagoj pli. Mia amiko-kolego kaj mi renkontiĝis laŭ interkonsento. Mi tuj redonis al li la librojn. La enhavon de la lernolibro mi jam sciis. Li miris, kiam mi petis rigardi lernolibron por progresantoj. Li bezonis kelkajn tagojn por plene kompreni, ke mi efektive fariĝis esperantisto kaj... ke mi intencas stari ĉe lia flanko en la paca batalo por disvastigi Esperanton kaj la scion pri ĝi.

Kaj vere: tiel okazis. Strange: kelkajn jarojn poste li fariĝis malpli aktiva, kaj post kelkaj pliaj jaroj li plu ne okupis sin pri nia afero. Ofte oni miras, ke io tia estas ebla; ke flamo, tiom arde brulante, povas estingiĝi... sen ia videbla kaŭzo! Mi suspektas, ke kaŭzo estas lia edzino... ĵaluzo. Poste mi spertis, ke ofte ĵaluzo de edzinoj aŭ edzoj kaŭzas malaktiviĝon, aŭ eble eĉ, ke li aŭ ŝi tute forlasas la movadon.

Io tia ne okazis al mi, ĉar mi edziĝis al samideanino, kiu estis ne nur aktiva, sed ankaŭ entuziasma por nia afero. Kaj ĉar ŝi estis eksterlanda, ni interparolis nur esperante. Tiel ni spertis, ke Espeanto taŭgas ankaŭ kiel hejma, kiel familia lingvo.

Kiel sekretario de nia landa Esperanto-instituto, kies ĉefa celo estis inviti eksterlandajn Cseh-metodajn geinstruistojn kaj organizi iliajn kursojn, mi havis la taskon kontakti ĉiujn persone, kaj plej ofte tio okazis en mia hejmo. Kia feliĉo, ke mi havas edzinon, kiu estas samideanino, kaj kiu povas perfekte kaj flue konversacii kun ĉiu verdstela gasto. Ni gastigis en nia hejmo esperantistojn el preskaŭ ĉiuj landoj, el preskaŭ ĉiuj kontinentoj. Imagu, kiom riĉa sperto paroli kaj diskuti kun anoj el tiom da nacioj! Nur per Esperanto ni havis tiun riĉan sperton. Nur per Esperanto tio estas ebla.

L.Friis. Eldonisto konfesas // Sub la signo de la verda stelo. –

Åbyhøj, 1964, p. 7-9. Mallongigita.

Neologismoj – por kaj kontraŭ

Zamenhof mem estis tre tolerema kontraŭ neologismoj, li avertis sole: „ne tro krude, ne tro multe per unu fojo“. Jen kelkaj citaĵoj de li: „mi havas nenion kontraŭ la enprenado de tiuj vortoj“; „neologismoj... nenion ŝanĝante, nek rompante, prezentas por lingvo nenian danĝeron“; „Nia lingvo konstante progresas kaj riĉiĝas, kaj tamen danke al la *reguleco* de sia progresado, ĝi neniam ŝanĝiĝas, neniam perdas sian kontinuecon kun la lingvo de tempo pli frua“; „Vi diras, ke la aperado de novaj vortoj faras la lingvon pli malfacile

ellernebla. Sed kial? Ili ja tute ne elpuŝas la antaŭajn vortojn kaj ne ŝanĝas en io la ĝisnunajn principojn de la esperanta vortfarado“.

K. Kalocsay

Neologismo. // Enciklopedio de Esperanto. – Budapeŝto, 1979, p. 390-391. Mallongigita.

Pri nacionalismo

Mi estas profunde konvinkita, ke ĉiu nacionalismo prezentas por la homaro nur plej grandan malfeliĉon, kaj ke la celado de ĉiuj homoj devas esti: krei harmonian homaron. Estas vero, ke la nacionalismo de gentoj premataj – kiel natura sindefenda reago – estas multe pli pardoninda, ol la nacionalismo de gentoj premantaj; sed se la nacionalismo de fortuloj estas ne nobla, la nacionalismo de malfortuloj estas neprudenta; ambaŭ naskas kaj subtenas unu la alian, kaj prezentas eraran rondon de malfeliĉoj, el kiuj la homaro neniam eliros, se ĉiu el ni ne oferos sian grupan memamon kaj ne penos stariĝi sur grundo tute neŭtrala.

L.L.Zamenhof.

Por kaj kontraŭ reformoj

(Plena verkaro de Zamenhof, kajero 8) –

Kioto, 1980, p. 88-90. Fragmento.

El la libro „Rakontu samideano...“

V. Setälä Finnlando

Doktoro Fiŝer rakontas

Vojaĝante al ekstrema oriento mi sidis en restoracia vagono de Bukaresto al Konstantinopolo. Mi observis, kiel iu eksterlandano vane penas paroli al kelnero. La kelnero uzis sian tutan lingvoscion: li parolis rumane, serbe, turke, bulgare kaj ruse,. Sed ĉiam sen sukceso. La fremdulo ne komprenis eĉ unu vorton. Mi alproksimiĝis kun deziro helpi. Krom la rumana mi parolas sep lingvojn kaj mi demandis lin germane, france, angle, itale, hungare, hispane kaj greke. Ĉio vane. La fremdulo komprenis nenion el dek du lingvoj. Tiam mi ekmemoris artikolon pri Esperanto, kiun mi legis antaŭ kelka tempo en gazeto, sed al kiu mi tiam ne turnis atenton kaj mi finis klopodon per la demando: „Ĉu vi parolas esperante?“

„Jes, mi parolas,“ li respondis kun ĝojkrio. Kaj li daŭris per lingvo, kiun mi tute ne komprenis, ĉar tiu dirita frazo estis la sola frazo en Esperanto, kiun mi konis. Kaj kiam la fremdulo rimarkis, ke mi komprenas nenion, li sciis bonas rimedon – li donis al mi „ŝlosilon de Esperanto“, kiu ekzistas en multaj lingvoj. Kvankam ĝi estis nur malgranda kajereto, ĝi enhavis la tutan gramatikon kaj sufiĉan vortaron de la internacia lingvo.

Mi tuj komencis studi la libreton kaj post dek horoj, kiam ni estis jam sur ferdeko de ŝipo, mi jam povis paroli per Esperanto. Mi kaptis informon, ke mia kunvojaĝanto estas finno kaj scias kvar lingvojn – svedan, danan, norvegan kaj

finnan. Ni tri – la finno, la kelnero kaj mi – parolis kune dek ses lingvojn, kaj tio tamen ne sufiĉis por ke ni komprenu unu la alian.

De tiu tempo mi estas fervora esperantisto.

Ero el la libro „Modernaj Robinzonoj en la siberia praarbo“

de Dro. Teodoro Schwartz 1924

La maljuna araĉono montris la lertan, artifikan buĉmanieron. Preninte hakilon, ŝtelirante li alproksimiĝis kaj haltis malantaŭ la cervo. La cervo staris milde, per siaj senkulpaj okuloj ĝi rigardis nin kiel amikon kaj eĉ ne suspektis, ke ĝia vivo tuj finiĝos. La maljunulo per la malakra rando de la hakilo frapis tute malforte la kapon de la cervo. Verŝajne li trafis la oblongan cerbon, ĉar la cervo tuj falis kaj mortis. Kvazaŭ vulturoj al kadavro, tiel parto de ĉeestantoj atakis la mortintan cervon. Ili suĉis la sangon kaj ne kuiris, sed tuj krude ekmanĝis la karnon. Mi neniam imagis, ke la homoj, se la sociaj katenoj iomete malligiĝas, tiagrade fariĝas bestaj. Sur la dispecigita cervo montris al mi araĉono, kial la cervoj ne povas longe kuri dum somero. La nazo de la mortinta cervo estis plena de parazitoj, kiuj malhelpas la spiradon. Dum vintro la parazitoj ne povas rezisti la malvarmon kaj pereas. Tial povas kuregi la cervo vintre. Ĝi faras tage po 100-120 verstoj. Ni vane petis, ke ili pruntedonu al ni cervojn ĝis la rivero Vitim; ili ne konsentis, ĉar laŭ ili la cervoj ne taŭgas somere por la longdaŭra vojaĝo. Nur la maljuna araĉono montriĝis ema veni kun ni kiel gvidanto, kiam ni promesis, ke ni donacos al li nian tendon.

Je la sekvinta tago, frumatene li vere estis preta gvidi nin. Li kunprenis nur tri faritajn el cervfelo pantoflojn.

„Ete sufiĉos sur la vojo,“ li diris araĉone. Li ekiris kaj la karavano sekvis la maljunulon.

Ero el la libro „Maskerado ĉirkaŭ la morto“ de Tivadar Soros.

La 12-an de januaro 1945

Jam estis tria tago, kiam ni ne forlasis la domon, kaj la plejparton de nia tempo, escepte la aerumadon sur la korto, ni pasigis en la ĉambro. Ni estis vestitaj pli varme ol kutime, kvazaŭ ni ekirus por skii, ĉar tra la fenestro forte influis la malvarmo. El la direkto de la strato estis aŭdebla ofta klakado de peza maŝinpafilo. Por legi ni ne havis emon. Sed por la meditado ni havis multege da tempo. Tiu militstato, en kiu ni vivis ekde la invado de la germanoj, ŝanĝis mian sentomondon. Tio, ke mi vivis kiel persekutato, iom post iom pliintensigis mian kunsentemon: la afero de ĉiu persekutato fariĝis ankaŭ mia afero. Pro la kruela traktmaniero de la japana registraro hontis *mi*; la gravaj dekretoj aplikataj kontraŭ la sudafrikaj negroj ofendis ankaŭ *min*. Kvazaŭ mi sentus min respondeca por la tuta mondo. Estas la hodiaŭa restaĵo de tiu sento, kio devigas

min transdoni mian sidlokon al maljuna negrino en la troŝtopita Subway, se ŝi aspektas laca; aŭ se mi aŭdas historieton, en kiu mi trovas spontan manifestiĝon de boneco, miaj okuloj tuj pleniĝas de larmoj.

La malamo neniam kaptis min. La hitlerismo pereigis multajn el miaj karaj amikoj kaj du miajn fratojn. Sed la hitlerismon mi ne povis identigi kun la germana popolo. Mi provis eduki ankaŭ miajn filojn en tia spirito.

Kvazaŭ la sorto volus elprovi mian sintenon en tiu tago, el la direkto de nia banĉambro aŭdiĝis laŭta ekkrako. Kio okazis? Unu el miaj filoj enrigardis kaj ekscitite raportis:

„Germana soldato estas en la banĉambro.“

Ni ĉiuj eniris. Tie staris bluokula, blonda, germana knabo en plena milita ekipaĵo. Eĉ barblanugojn li ne havis sur la mentono.

La fenestro de la banĉambro, kiu havis ne travideblan vitron, neniam estis malfermita. Nun ĝi staris malfermita.

La hazardo aranĝis tiel, ke tiu ĉi germana soldateto, kiel reprezentanto de la germana potenco, nun trovis sin antaŭ kvar judoj, kiuj nun havis la eblon trakti lin kun la samaj barbareco kaj sensenca malicego, kiel la germanoj traktis milionojn el la judaro.

Kun siaj bluaj okuloj kaj blondaj haroj li ŝajnis enkorpiĝo de tiu arjeco, kies fanatikuloj volis sklavigi popolojn, ekstremitasojn. Ĉu trakti lin laŭ la taliono? Ĉu li mem estas kulpa? Ĉu licas lin puni pro ago, kiun li eble ne faris, eĉ ne aprobis? Sed ĉu la ´arjoj´ pensadis la aferon tiel skrupule?

Nu, ni faris nenion malbonan al la junulo.

„Wie alt sind Sie?“ estis mia unua demando.

„Mi estas en mia deksepa jaro,“ li respondis servoprete.

„Ĉu vi fumas?“

„Jes.“

Li ricevis cigaredon, ekbruligis ĝin, avide ekfumis. Poste li rakontis, ke antaŭ nia domo staras rusa tanko. (La pafado de ties maŝinpafilo estis aŭdebla ĉe ni.) De antaŭ rusoj li rifuĝis en la kelon de la domo, de kie li volis eliĝi. El la kelo li elrampis al la porluma ŝakto. La eksteran fenestron, kiu rigardis al la porluma korteto, li rompis, la internan li enpuŝis, kaj kun granda krakbruo li falis en nian banĉambron.

Kvaronhoron daŭris la priaŭskulto, kaj estis necese decidi, kio okazu al li.

Ŝajnis, kvazaŭ la okuloj de mia pli juna, 14-jara filo estus larmoplenaj. Kelke da cigaredoj mi enmanigis al la arja knabo kaj donis al li jenan instrukcion: „Laŭ la sama vojo, kiel vi envenis, vi devas forlasi la banĉambron.“

La knaboj ankoraŭ helpis lin sur la fenestrorandon, kaj la armita reprezentanto de la germana imperio malaperis el la teritorio de juda superregado.

Eble ankaŭ ni traktis lin krude, kiam ni transdonis lin al la sorto, donante al li nek bonajn konsilojn nek kelkajn vestopecojn, por ke transvestiĝinte civilulo, li povu forkuri de antaŭ la rusoj.

Kiel pseudokristanoj, ni ne atingis tiun kristanan alton, ke kiu surĵetas vin per ŝtono, tiun vi resurĵetu per pano.

Ni konversaciis pri la sorto de germanaro. Kia kruta vojo kondukis malsupren de la Germanio de Goethe, Schiller, Beethoven, ĝis la malgranda soldato de la hitlera Germanio! Ĉe la komenco de la hitlerismo neniu povus antaŭdiri tiun ĉi kataklismon. Eĉ Hitler mem ne.

• taliono - repago de krimo, laŭ principo de diversaj juraj sistemoj, i.a. la Mosea kaj la Romia (la t.n. lex talionis), laŭ kiu la kulpulo devas suferi tiun saman malbonon, kiun li kaŭzis: „okulon pro okulo, denton pro dento.“

Ankaŭ tiu ĉi libro estas tradukita al ĉeĥa lingvo kaj serĉas eldoniston.

Eroj el la libro „La danĝera lingvo“ de Ulrich Lins

La eksterordinaran allogon de Esperanto je progresemaĵoj, kiu restis konsistiga parto de la japana movado, kiel ankaŭ la nedoktrinecan medion, en kiu la lingvo trovis malfermitajn pordojn, ilustras la fakto, ke grava ĝermo de radikala humanismo la „Societo de Novaj Homoj“ (Sinzinkai), fondita en 1919 de studentoj de prestiĝa Universitato de Tokio, prezentis sur la laŭvicaj titolpaĝoj de sia unua revuo, *Demokurasii* (Demokratio), la portretoj de Rousseau, Tolstoj, Marx, Kropotkin, Lincoln, Rosa Luxemburg – kaj de Zamenhof; la daŭriga revuo *Senku* (1920) portis la subtitolon *La Pioniro*. Esperanto ludis rolon ankaŭ en la unua organo de la prolet-literatura movado, *Tanemakuhito*, kiu vastanime kunigis diversajn revoluciemajn fluojn. Unu el ĝiaj fondintoj, la dramatikisto Sasaki Takamaru, ekuzigis la Esperantan subtitolon *La Semanto* por revuo ekde ĝia apero en Tokio en oktobro 1921 kaj ofte varbis en ĝi por Esperanto kiel lingva ligilo de la monda proletaro.

Paĝo 167-168.

En decembro 1954 okazis en Montevideo la Oka Ĝenerala Konferenco de Unesko. Universala Esperanto-asocio estis akceptita kiel oraganizaĵo, kun kiu Unesko havas konsultajn rilatojn. Eĉ pli grave, la Konferenco akceptis rezolucion, kiu „notas la rezultojn atingintaj per Esperanto sur la kampo de internaciaj intelektaj interŝanĝoj kaj por la proksimigo de la popoloj de la mondo“ kaj „rekonas, ke tiuj rezultoj respondas al la celoj kaj idealoj de Unesko“. En la voĉdono pri tiu rezolucio la delegacioj de Soveta Unio kaj ĝiaj aliancanoj surprize sindetenis.

Paĝo 479.

Oni povas konsideri progreso, ke al la homaj rajtoj lastatempe estis aldonita „rajto je komunikado“. Unesko en siaj raportoj pri nova monda inform-ordo turnas sin kontraŭ unuflanka fluo de informoj, kultura hegemonio kaj malhelpoj al komunikado. Aliflanke, en la preskaŭ 300paĝa raporto de la tiel

nomata Mac-Bride-Komisiono (1980) la lingva problemo ricevas pritrakton sur malpli ol sep paĝoj. Ankaŭ Unesko ne volas riski, ke ofendiĝu la registaroj pro deklaroj pri la lingva aspekto de la internacia komunikado, kiuj estus pli ol nun tute ĝeneralaj. Sed espero restas: Esperanto vivas. Ĝia ekzisto servas kiel admono, ke en teknike kuntiriĝanta kaj pli kaj pli raciigita mondo la pli bona kompreniĝo inter la homoj ne bezonas esti utopio

Paĝo 531.

La libron en la ĉeĥa traduko vi povas legi sur tiuj ĉi paĝoj. La libro enhavas historion de ĉeĥa E – movado ĝis la jaro 1986.

Eretoj el la lernolibro, vere rekomendinda por perfektigi la lingvoscion,

„LA TUTA ESPERANTO“ de Henrik Seppik

Skeptika vilaĝanino

Maljuna vilaĝanino venis al Moskvo. Kun granda intereso ŝi rigardis la urbon kaj admiris aŭtomobilojn kaj tramojn, ĉar la unuan fojon en sia vivo ŝi estis en granda urbo.

Interalie ŝi vizitis ankaŭ la bestan ĝardenon, kie ŝi vidis diversajn, strangajn bestojn, kiajn ŝi neniam antaŭe vidis. Kiam ŝi fine venis al loko, kie estis du ĝirafoj kun longegaj koloj, ŝi ne povis plu teni sin kaj ekkriis indigne: „Tio estas trompo! Tiaj bestoj ne povas ekzisti!“

Poste oni montris al ŝi kamelon. Kiam la simpla maljunulino ekvidis tiun malbelan beston, ŝi tuj kraĉis kaj kriis: „Ho, tiuj komunistoj! Kion ili faris el la ĉevalo!“

24. La karaktero de la radikoj

Ekzistas teorio, ke tiuj radikoj, kiuj ne estas uzeblaj sen gramatika finaĵo (ekz. cigar, jun, skrib) per si mem estas nek substantivoj, nek adjektivoj, nek verboj, sed fariĝas tiuj nur post almeto de koncerna finaĵo. Kiam ni almetas al ili la finaĵon „o“, ili fariĝas substantivoj (cigaro, juno, skribo), kun „a“ ili estas adjektivoj (cigara, juna, skriba), kun „e“ adverboj (cigare, june, skribe) kaj kun verba finaĵo ili fariĝas verboj.

Sed tiu ĉi teorio apartigus Esperanton de ĉiuj aliaj lingvoj, kie ĉiu radiko havas certan karakteron, kaj pro tio senbezone malfaciligus ĝian lernadon kaj uzadon. Ĝi kontraŭas ankaŭ nian lingvo-senton: aŭdante, aŭ vidante la radikon „cigar“, ni ne pensas pri kvalito, ago aŭ maniero, sed antaŭ niaj okuloj klare prezentiĝas konkreta objekto; la radiko „jun“ elvokas en ni tuj klaran imagon pri certa kvalito kaj „skrib“ impresas nin sendube kiel ago.

Kaj laste – ankaŭ la praktika lingvo-uzo, precipe la derivado, kontraŭas tiun ĉi hipotezon: la substantivaj kaj adjektivaj radikoj estas nur malofte uzeblaj kun verba finaĵo, kaj ni havas afiksojn, kiuj povas esti uzataj nur kun

substantivoj (bo-, ge-, eks-, -ano, -aĉjo, -njo, -estro, -ido, -ino, -aro, -ero, -ingo, -ujo), nur kun verboj (dis-, mis-, ek-, re-, -ado, -ilo,, -ema, -ebla, -inda) aŭ kun adjektivoj (-eco, -ulo).

25. Patro, patra, patre

Per simpla interŝanĝo de gramatika finaĵo oni povas transporti la vortojn en unu vortklaso en alian, kiel okazas ankaŭ en la naciaj lingvoj, kvankam ne tiel regule kiel en Esperanto. Tiamaniere oni povas el ĉiu substantivo devenigi adjektivon (per la finaĵo -a) kaj adverbo (-e): patro – patra – patre; homo – homa – home; knabo – knaba – knabe; letero – letera – letere; ŝipo – ŝipa – ŝipe; buŝo – buŝa – buŝe; maŝino – maŝina – maŝine; k.t.p.

Vortoj de William Auld

Esperanto signifas por mi...

Esperanto estas sola lingvo, per kiu mi povas senĝene (kaj sur egala neŭtrala bazo) interŝanĝi ideojn kaj spertojn – ĉu parole, ĉu skribe – kun homoj en la tuta mondo.

Se mi volas uzi, tiucele, mian denaskan lingvon – la anglan – mi estas ĝenata per regionaj dialektoj kaj per fakto, ke fremdlandano ne posedas la anglan sufiĉe bone, por kompreni, se mi parolas normale, tio estas: rapide kaj idiotisme. Mi tro konscias pri lia lingva malsupereco.

Se mi volas uzi, tiucele, la lernitan francan lingvon, mi estas ĝenata per mia stumbla, tre malperfekta posedo de tiu lingvo, per mia ne-indiĝena prononcado kaj per la limoj de mia vortara stoko. Mi tro konscias pri mia lingva malsupereco.

Kiam mi uzas, tiucele, Esperanton, ni ambaŭ uzas lingvon „fremdan“, do, ni renkontiĝas sen lingvaj antaŭjuĝoj. Cetere, Esperanto estas la sola lingvo, kiun ĉiuj personoj kapablas alproprigi perfekte (se ili tion nur deziras), pro la fakto, ke ĝi estas – kompare kun ĉiuj aliaj lingvoj – pli facila kaj antaŭ ĉio regula.

Pere de Esperanto mi povas konstati proprasperte, ke la homoj ĉie estas homoj. Esperanto estas la sola, vere efika ŝlosilo al internacia amikeco kaj interkompreniĝo. Bona volo kaj bona intenco kapablas multon; sed nur komuna lingvo ebligas fundan intimecon.

Esperanto estas ankaŭ la lingvo de mia krea verkado, la esprimilo de miaj espero kaj kredoj.

Vortoj de Marjorie Boulton

Esperanto signifas por mi...

Por mi Esperanto signifas lingvon, kiu povas iom helpi al amikeco inter diversaj nacioj kaj tiel al tiu paco, kiun ni ĉiuj deziras.

Esperanto signifas lingvon, kiu jam havas propran riĉan literaturon kaj kiu peras kulturojn de popoloj al popoloj. Esperanto signifas lingvon, kiu – detruante la lingvajn barilojn – ankaŭ povos ŝpari por la homaro multan monon, kiun oni do povus disponigi alimaniere, ekzemple por hospitaloj, lernejoj, teatroj, muzeoj, sportejoj, parkoj...

Sed Esperanto signifas tion kaj tion kaj ankaŭ tion al ĉiuj inteligentaj homoj, kiuj scias pri ĝi, kiuj lernis ĝin. Al mi Esperanto signifas ankaŭ lingvon, per kiu mi trovis multajn tre karajn geamikojn, kun kiuj mi povas paroli pli libere kaj pli nature ol kun multaj britoj. Dum vojaĝoj en diversaj Eŭropaj landoj kaj en Usono mi trovis multajn varmajn korojn kaj gastamajn hejmojn inter esperantistoj. Pere de Esperanto mi vidis multon en la mondo, kion alimaniere mi ne povus vidi, ekster la kadro de nura turismo mi vidis familiajn vivo-stilojn, malantaŭ propagandaj fasadoj mi vidis partojn de la reala vivo, super la mitoj kaj superstiĉoj pri raso kaj nacio mi trovis korojn de homj en multaj landoj.

Tamen, por mi persone plej grava estis mia stranga vivo kiel poeto en Esperanto, mi trovis novan poetan personecon, pli kuraĝan, pli sinceran kaj eble pli profundan, ol mi trovis antaŭe, en la angla. Tiel Esperanto, ia-sence, donis al mi – dum kriza sezono en mia interna vivo – mian propran animon.

Vortoj de Antanas Grinceviĉiun

el Litova Stelo 4 (134) / 2000.

Iam ne-esperantistoj demandas, kiom al mi donas Esperanto? Ĉu mi havas ian profiton? Esperanto ne alportis al mi ajnan materialan riĉaĵon, tamen ĝi influis mian spiritan mondon. Esperanto ne estas ordinara lingvo. Ĝi detruas murojn ne nur inter popoloj, sed tiujn ankaŭ en niaj koroj, en nia pensado. Se danke al Esperanto mi fariĝis almenaŭ iomete pli tolerema al homoj de aliaj nacieco, religio, raso, ĉu tio estas malmulte kaj senvalore? Mi kredas, ke almenaŭ pro tio mia longdaŭra reveno al nia lingvo ne estas sensenca.

Vortoj de Edmund Privat „Pri Esperanta literaturo“ 1912.

Esperanto ne estas propono: ĝi estas fakto!

Esperanton ni neniam konsideru kiel proponatan aferon. Ĉesu tiaj paroloj, kiaj „se Esperanto sukcesos...“ aŭ „kiam Esperanto estos starigita...“

Jam sukcesis Esperanto, ĉar ĝi vivas, jam ĝi estas starigita, ĉar ĝi uziĝas.

Ni ĉesu proponi, ĉar proponante oni ne facile konvinkas.

Ni agu pli kaj pli, ni uzu la lingvon ĉiumaniere. Ni florigu kaj kreskigu nian rondon, kvazaŭ modelon por tuta mondo.

Ne propagandu per petegoj al la homoj, ke ili bonvolu lerni Esperanton. Ofte ni lasu la homojn kaj mem laboradu en nia mondeto, uzante Esperanton kaj kiam ni turnas nin al publiko, tiam ni estu modestaj, sed iom fieraj kaj ne faru petegojn, sed simple – kaj sengrandige – ni montru, kiel bone funkciadas Esperanto, kiel bele ĝi vivas (... ..)

Eĉ ne timu komprenigi al homoj, ke ilin Esperanto tute ne bezonas, ĉar sen ili ĝi jam tre bone sukcesis.

Vortoj de Valo

Unua novembro

Floroj, multaj floroj. Belegaj krizantemoj, kaj aliaj. Ĉe la piedo de la muroj de tombejo, aŭtoj en longaj vicoj. Homoj gravmienaj, riĉaj kaj malriĉaj, portas buketojn aŭ florpotojn. La kulto al kadavro, verve primokita de nia kormemora Lanti, konservas siajn fidelulojn.

La florvendistoj aŭfiŝis: „Donacu florojn al tiuj, kiuj ne plu estas“. Traduko: al tiuj, kiuj ne havas okulojn por ilin vidi nek nazon por ilin flari. Tiuj honorindaj komercistoj, cetere, estas simpatiaj, same kiel la kultivistoj de florigardenoj, artaj laboristoj. Ili meritas vivi per sia laboro. Ni do aĉetu florojn – sed por ilin donaci al vivantoj, vid- kaj flar-kapablaj, kiuj scipovas ilin apreci.

Mi neniam iras al tomboj de miaj gepatroj, geavoj, geonkloj, de mia kuzo mortigita ĉe Verduno, de mia juna kuzino viktimo de aŭtoakcidento, de miaj (multaj) forpasintaj geamikoj – sed pri ĉiuj mi fidele gardas la memoron. Mi deziras, ke miaj amatoj same ne vizitu mian tombon. Mi scias, ke ili gardos mian memoron en sia menso, aŭ, kiel oni diras, en sia koro. Jen estas la sola pluvivado, al kiu mi aspiras.

Cetere, mi trovas bone, ke ili memoru pri mi, sed dezirinde, ke ili plu pensu pri siaj idoj kaj estontaj posteuloj. Utila estas la memoro pri la spertoj en pasintaj tempoj, sed necesas vivi en la nuna, kaj turni sian penson precipe al estonteco.

Mi persistas kaj subskribas

Kelkaj amikoj legantoj estis ŝokitaj pro miaj kredkonfesoj ateista kaj sennaciista. Tia mi estis en 1914, tia mi restas en 1990. Oni diras: nur stultuloj ne aliĝas. Do mi estas stulta, mi konsentas. Mi estas maljuna ripetaĉulo. Mi do ripetaĉas:

„Mi estas ateisto, ĉar ne ekzistas Dio nek dioj.“

Mi estas kontraŭreligia, ĉar la religioj naskas fanatikon, kiu estas fonto de krimoj. Inkluzive naciismon, etnismon, patriotismon, marksismon-leninisman, kiuj estas ja religioj.

Mi estas sennaciisto, kaj aspiras al sennacieca kulturo, kiu esprime per la lingvo internacia, sin nutros el la naciaj kulturoj, kiel, ekzemple, la franca kulturo estas nutrita el la grek-latina, la jud-kristana kaj kelkaj aliaj. Tiel ĝi estos nek sensuka nek senkolora, sed male bunta kaj riĉa.“

Finfine, mi estas maljuna ateisto kaj sennaciisto, tro maljuna por nun evolui. Krom ĉiam ebla freneziĝo aŭ menskadukiĝo, mi restos tia ĝis mia morto.

Rajmundo Laval (pseŭdonome Valo) naskiĝis en 1900 en suda Francio. Li eklernis Esperanton en 1912. Inĝeniero. Amiko de R. Schwartz kaj Lanti. Verkis multe por Sennacieca Revuo, Sennaciulo kaj Laŭte!
Lia vivo finiĝis antaŭ jaro 2000.

Vortoj de Ludoviko Zamenhof

„Mi estas homo, kaj por mi ekzistas nur idealoj pure homaj. ... Ĉiajn idealojn kaj celadojn gente-naciajn mi rigardas nur kiel grupan egoismon kaj hommalamon, kiuj pli aŭ malpli frue devas malaperi, kaj kies malaperon mi devas akceladi laŭ mia povo. ... Mi kredas, ke ĉiuj popoloj estas egalaj ... , ke ĉiu homo havas rajton paroli kian lingvon li volas, ... konfesi kian religion li volas, sed en komunikiĝado kun homoj de alia deveno li devas, kiom ĝi ebla, uzadi lingvon neŭtrale homan. Ĉiun celadon de unu homo, altrudi al aliaj homoj sian lingvon aŭ religion, mi rigardas kiel barbarecon. ... Mia religio mi nomas tiun religion, en kiu mi naskiĝis, aŭ al kiu mi estas oficiale alskribita; sed al ĝia nomo mi devas ĉiam aldoni la nomon „hilelista“, por montri, ke mi konfesas ĝin laŭ la religiaj principoj de la hilelismo, kiuj konsistas el jeno:

- sub la nomo „Dio“ mi komprenas tiun al mi nekompreneblan plej altan Forton, kiu regas la mondon, kaj kies esencon mi havas la rajton klarigi al mi tiel, kiel diktas al mi mia saĝo kaj koro.

- kiel fundamentan leĝon de mia religio mi rigardas la regulon „agu kun aliaj tiel, kiel vi deziras, ke aliaj agu kun vi, kaj aŭskultu ĉiam la voĉon de via konscienco“ ...

- mi konscias, ke ĉiu homo apartenas al tiu aŭ alia tradicia religio ne tial, ke ĝi la plej multe respondas al liaj personaj konvinkoj, sed nur tial, ke li en ĝi naskiĝis, kaj ke la esenco de ĉiuj religioj estas la sama; ... Tial mi konscias, ke oni nenium povas laŭdi nek mallaŭdi por lia tradicia religio, kaj ke bonaj aŭ malbonaj agoj de homo dependas ne de lia religio, sed nur de li mem kaj de la cirkostancoj de lia vivo.“

El la libro „La homo, kiu defiis Babelon“

René Centassi – Henri Masson

L Harmattan 2001

La libro estas havebla en ĉeĥa lingvo. Petu ĉe drahotovaesperanto@seznam.cz